

BÉCSI POSTA

A BORNEMISZA PÉTER TÁRSASÁG KULTURÁLIS ÉRTESÍTŐJE
Új sorozat, V. évfolyam, 2. (35.) szám
Bécs, 2010 február

Boros Judit

A nagybányai művésztelep az alapítástól az első világháborúig

"A kocsifolyosón egy hollőfekete hajú fiatal férfi álldogált, be-bekémlelve a kupékba: van-e helyük a fiataloknak, tudnak-e aludni? Ő maga alig ült le helyére egész éjszaka, hogy amazoknak kényelmesebb legyen az elhelyezkedésük. Nyugtalan volt, mint a sorsfordulatot váró emberek. Révetegen bámult ki a csillagos éjszakába, amely hallgatagon borult a végtelen síkságra, némán őrizve a jövőndő titkát" - e szavakkal idézte fel Réti István fél évszázaddal később az 1896. májusi első nagybányai leutazás várakozásteljes hangulatát.

Ferenczy Károly: Hegyibeszéd

Nagybánya, a középkori virágzó bányászközpont, a 19. század végén az álmos vidéki városkák életét élte. A máramarosi hegyek lábánál elterülő település déli irányba tágas síkságra nézett. A nyári nap sötétzöld erdőkről és világosabb, legelők borította hegyoldalokról vetült a városra, szokatlan élességgel emelve ki a nyár ragyogó színeit. Ideális terep volt egy olyan festőcsoport számára, amely a természet követését tűzte célul maga elé.

Hollósy Simon müncheni szabadiskolájában vetődött fel a gondolat, hogy az iskola Nagybányán töltse a nyári hónapokat. Mivel az iskola növendékei mellett Hollósy meghívta Nagybányára azokat a festőket is, akik az akadémiákkal szembe fordítva a magyar festészet naturalista megújítását szorgalmazták, megteremtődött egy festőkolónia megalapításának lehetősége. Hollósy világszemlélete, festői és oktatói magatartása lényegében a romantikában gyökerezett. Annak ellenére, hogy életét müncheni festőként élte le, mindvégig magyar festőnek tartotta magát és többször megfogalmazott célja volt a teljes nemzeti festészet természetelvű alapon történő megújítása.

A festőkolónia történetének első hat évét Hollósy és a Hollósy-iskola jelenléte határozta meg, noha
(folytatása a 2. oldalon)

A tartalomból:

MEGHÍVÓK:

DR. BOROS JUDIT

Munkácsy Mihály ...

március 7-én, 17:30

(3. oldal)

TÓTÉK

február 27, 28

(3. oldal)

**SZENTMÁRTONI SZABÓ
GÉZA**

Nápoly veszedelméről

(4. oldal)

CANTIO OPTIMA

Csoóri Sándor versei

(6. oldal)

KÖSZÖNTŐ

Csoóri Sándor 80 éves

(6.- 7. oldal)

LENGYEL FERENC

Világnak virága

(8. oldal)

GYERMEKEK OLDALA:

Weöres Sándor versei

(9. oldal)

FIGYELŐ:

Előzetes,

kiállítások,

impresszum

(10. oldal)

.....

(folytatás az 1 oldalról)

ezekben az években Hollósy keveset festett. Részben túlságosan lefoglalta az iskola működtetése, a korrigálás, a hajnalig tartó viták, részben kereste a legmegfelelőbb festői nyelvezetet nagy témája a *Rákóczi induló* megjelenítéséhez. Tájképfestészete Nagybánya elhagyása után, a Tisza menti Técsőn bontakozott ki a maga teljességében.

A Hollósyval együtt, vagy a következő években érkező legjelentősebb művészek: Ferenczy Károly, Thorma János, Réti István, Iványi Grünwald Béla, Csók István a művésztelepen töltött első évek folyamán tértek át egy alapjában véve természetelvű, de nem minden vonatkozásában naturalista szemléletre, amely az emberi alak és a természet festői egybenlátásának lehetőségeit bontotta ki. Ferenczy Károly *Hegyibeszéd* (1896) vagy Glatz Oszkár *Est a havason* című munkái az új festésmód legjelentősebb alkotásai közé tartoztak és megalapozták a következő évtizedben kialakuló "nagybányai stílust." Ebben az időszakban nyaranta váltakozva 60 és 90 között mozgott a Nagybányán dolgozó festők száma. Az oktatás jórészt a szabad ég alatt, vagy esős időben a Ligetben felállított, bedeszkázott, de nagy ablakkal ellátott szénatartóban zajlott. A Hollósy-iskola tagjai között magyarok, németek, oroszok, amerikaiak és számos más nemzet tehetséges fiatal festői érkeztek a városba. 1901. őszén, a már évek óta húzódó ellentétek következtében Hollósy végleg elhagyta Nagybányát. Az ekkorra már kialakult nagybányai hagyományt az 1902. tavaszán, Ferenczy, Thorma, Réti és Iványi-Grünwald által létrehozott Nagybányai Szabad Festőiskola és a köréje szerveződött művésztelep vitte tovább. Ezzel kezdetét vette a kolónia legeredményesebb, noha művészeti szempontból korántsem egységes korántsem egységes időszaka, melyet a plein air tájfestészet olyan kiemelekdő darabjai fémjeleznek, mint Ferenczy Károly *Október, Festőnő, Majális* című, programadónak nevezhető alkotásai.

1910-ig az iskola csak a nyári hónapokban működött azokban a ligeti fészerekben, amelyeket még a Hollósy-iskolának épített a város. Kezdetben úgy tervezték, hogy a négy tanár egyidejűleg korrigál a növendékeknek, akik megválaszthatják kinél akarnak tanulni. Tandíj nem volt, a vendékek csak modellpénzt fizettek, a tanárok ingyen oktattak. 1911. után, amikor hosszú huzavona után elkészült a festőiskola épülete és néhány festőműterem, az oktatás télen sem szünetelt. Legnépszerűbbek továbbra is az iskola nyári kurzusai voltak, noha ekkor már kevesebb külföldi növendék fordult meg itt, mint Hollósy idejében. Volt olyan év (1906) amikor 78 tanítványt regisztrált Réti, köztük olyan „neós” festőket, mint Czóbel Béla, Boromisza Tibor, Boromisza Géza, Perlrott-Csaba Vilmos, Réth Alfréd, Czigány Dezső, Ziffer Sándor, vagy később Tihanyi Lajos, aki az iskolán kívül dolgozott. Ők azok, akik a téli hónapokban Párizsban, jórészt Henri Matisse környezetében vagy iskolájában tanultak, és az ott elsajátított modern látásmódban dolgoztak nyaranta Nagybányán. Az általuk indított "neós" mozgalom megosztotta a nagybányai művész társadalmat. A fiatalok egy része (Maticska Jenő, Börcsök Samu, Krizsán János) az eredetileg meghirdetett természethűség jegyében élénk plein air tájképeket festett továbbra is, kialakítva egy olyan mintát, mely az első világháború után részben Nagybányán, részben a Réti-tanítványok által 1928-ban alapított Szentendrei Művésztelepen élt tovább. A neósok, vagy a Magyar Nemzeti Galéria 2006-os kiállítása óta meghonosodott új terminológiával: a magyar Vadak, akik nem alkottak egységes csoportot 1907-ben Budapesten állítottak ki először együtt. Antinaturalista magatartásuk Gauguin, Matisse, Cézanne, Van Gogh, Bonnard művészetén alapult és a különböző avantgarde stílusirányzatok formái jegyeinek sajátos ötvöztetésével vált egyénivé. Nagyjából 1910-11-ig jártak nyaranta Nagybányára, kivéve Ziffer Sándort és Mikola Andrást, akik életük végéig a város lakói maradtak.

1909-ben nagy megrázkódtatást jelentett, hogy Iványi Grünwald Béla elfogadva Kecskemét város meghívását egy új művésztelep létrehozására több tanítványával és barátjával elhagyta Nagybányát. A városban maradt festők, szükségét érezvén egy jól körülhatárolt szervezeti keret kialakításának, 1911. októberében létrehozták a Nagybányai Festők Társaságát. Ennek jelentősége a háború utáni években mutatkozott meg, amikor a kolónia önállóságát éppen e jogi lépés következtében lehetett fenntartani. A nagybányai hagyomány rögzítését szolgálta az is, hogy 1912-ben egy nagy retrospektív kiállításon mutatták be a kolónia történetét.

Noha az első világháború éveiben - hála Thorma János példaadó kitartásának - a szabad festőiskola és általában a művésztelep látogatottsága nem csökkent, Ferenczy Károly elhunyt (1917) és Réti István állandóvá váló budapesti elfoglaltsága megrendítette a kolónia alapjait. 1919. januárjában a román csapatok bevonultak Nagybányára, az 1920. nyarán aláírt békeszerződéssel pedig Nagybányát Románia területéhez csatolták. Az iskola és a művésztelep történetében ezzel új fejezet kezdődött.

MEGHÍVÓ

a Bornemisza Péter Társaság márciusi rendezvényére

Meghívottunk:

Dr. Boros Judit

művészettörténész, a 19. századi magyar festészet szakértője

**"Egy magyar festő Párizsban a 19. század végén -
(Munkácsy Mihály élete és festészete, kicsit másként)"**

**2010. március 7.-én, vasárnap, d.u. 17:30 órakor
A rendezvény helyszíne: Bécs 6., Capistrangasse 2/15**

Dr. Boros Judit 1952-ben született Sepsiszentgyörgyön.

Az egyetemet 1975-ben végezte el bukaresti Nicolae Grigorescu Képzőművészeti Főiskola művészettörténet-művészetelmélet szakán. Szakdolgozatát az erdélyi festett famennyezetek és rokonemlékek témában írta.

2006-ban az ELTE-n védte meg „Magyar festők Párizsban 1880–1896 között” címmel írott doktori disszertációját.

1975—1978 között a Sepsiszentgyörgyi Múzeumban dolgozott.

1980-ban áttelepült Magyarországra, 1983-tól a Magyar Nemzeti Galéria munkatársa, jelenleg az intézmény főmuzeológusa és osztályvezetője.

Részt vett a Magyar Nemzeti Galéria több nagy kiállításának az előkészítésében, rendezésében, katalógusaiban hosszabb-rövidebb tanulmányokat publikált.

Kutatásai és publikációi tárgya elsősorban a 19. század második felének festészete, egyes témakörök esetében – mint például a nagybányai művésztelep vagy az erdélyi festészet – kutatásai időhatára 1945-ig terjed.

MEGHÍVÓ

**A Bornemisza Péter Társaság színjátszó csoportja közkívánatra február
utolsó hétvégén, 27. és 28-án, ismét előadja**

Örkény István Tóték című színdarabját

**Helyszín: Bécs 16, Theater im Werkraum, Ludo Hartmann Platz 7 (bejárat a
Koppstrasse-ból).**

Jegyelővétel: Mag. Hollós József, tel. 0664-1320205.

Szentmártoni Szabó Géza

Janus Pannonius újonnan megkerült Renatus-panegyricusa

Nápoly veszedelméről

Idén, egy júniusi előadásra készülve, sok időt fordítottam arra, hogy Janus Pannonius vélt ábrázolásait felülvizsgáljam, s kísérletet tegyek egy esetleg fennmaradt hiteles kép felkutatására. Az Egyetemi Könyvtár egyik frissen érkezett kötetébenkerült elém annak a Giovanni Bellini által készített miniatúrának a képe, amely egy Albiban őrzött, s egykor Anjou René (1409–1480) birtokában lévő Strabon-kódex elejét díszíti. Ezen kódex nevezetessége az, hogy a benne lévő antik földrajzi művet Janus Pannonius ferrarai tanára, Guarino Veronese (1373–1460) fordította görögből latinra, mégpedig V. Miklós pápa (1447–1455) kérésére. Az 1459-ben kifestett Strabon-kódexben nem is egy, hanem két miniatúra van. Az első azt a pillanatot ábrázolja, amint Guarino átadja fordítását Marcellónak; a másik pedig azt, amint Marcello térdepelve odanyújtja a kódexet Anjou René francia hercegnek, a nápolyi trónját 1442-ben elvesztett szicíliai királynak.

© Orosz István: Janus Pannonius

Jacopo Antonio Marcello 1449-ben került kapcsolatba Anjou Renével, aki az egy évvel korábban általa alapított Holdsarlórend (Croissant) lovagjává ütötte. Marcello René feleségének, Lotharingiai Izabellának (1400–1453) azzal kedveskedett, hogy az 1449-ben neki írt leveléhez mellékelve, több csomagnyit küldött az akkoriban újdonságként felbukkant tarokk-kártyákból. Ettől az időtől kezdve Marcello mindent elkövetett azért, hogy Renét népszerűsítse és alkalomadtán visszajuttassa Aragóniai V. Alfonz (1394–1458) által bitorolt trónjára. 1453-ban egy szépen illusztrált kódexet is készíttetett, amelyben leíratta a rend védőszentjének,

Szent Mórícnak és mártírtársainak legendáját. Politikai célja érdekében is fel kívánta használni az irodalmat. Guarino mester hívta fel a figyelmét tehetséges magyar tanítványára, Csezmicei Jánosra, aki ez idő tájt már a Janus Pannonius költői nevet használta. Janus 1451-ben írta első hosszabb terjedelmű költeményeit, A szelek versenyét és a Lodovico Gonzagáról, Mantua művelt fejedelméről szóló, 247 soros dicsversét, amely a Guarinónak adott ajándék viszonzásaként született. 1452 januárjában Itáliába érkezett III. Frigyes (1415–1493), hogy V. Miklós pápával német-római császárrá koronáztassa magát. Ekkor kapta az akkor tizennyolcadik évében járó magyar poéta első komoly megbízatását Marcellótól: laudációt kellett írnia a majdani császárhoz, amelyben arra kéri Frigyes, hogy tegyen meg mindent Itália békéjéért. Marcello titokban azt remélte, hogy Frigyes immár császári hatalmával azt is elérheti, hogy Renét visszasegítse tíz évvel korábban elvesztett trónjára. Ez volt az oka annak, hogy a velencei hadúr az 1452-es esztendő végén újabb feladattal bízta meg Janust, akinek ismét dicséneket kellett írnia, de most már magához Anjou Renéhez, akit a vesztes háború eseményeit felidéző művel igyekezett rávenni arra, hogy indítson újra hadjáratot Nápoly visszaszerzésére. Az akkor már Itália-szerzte nagy feltűnést keltő ifjú poéta a feladatot el is végezte. Más dolog az, hogy ma már tudjuk, Marcello politikai reményei nem váltak valóra. René végleg búcsút mondott a reneszánsz szülőházának. Kiterjedt franciaországi birtokain középkorias díszletek közt élte le további életét. Lovagi tornákban gyönyörködött, trubadúrokat idéző szerelmi regényt írt, s számtalan gazdagon illusztrált könyv maradt utána. Angers-ban, egykori hatalmi központjában éppen ebben az évben ünneplik születésének 600. évfordulóját.

Marcello felismerte Janus hatalmas tehetségét, s patrónusa, sőt atyai barátja lett az ifjúnak, akit gyakorta vendégül látott Padova környéki várkastélyaiban, Montagnában és Monselicében. Az akkor már a padovai egyetemen jogot tanuló ifjú azzal hálálta meg az iránta megnyilvánuló szeretetet, hogy 1455 és 1458 között, csaknem 3000 sor terjedelmű panegyricust írt Marcellóról. Janus ebben a dicsénekből — Pallas Athéné szájába adva a szavakat — megemlíti Anjou Renét

mint Parthenope, azaz Nápoly királyát, majd azt is elmondja, hogy a velencei vezér egykori győzelmei elismeréseképpen Hunyadi János kormányzótól megkapta a Sárkány-rend jelvényét:

*Küldött is sokféle király ekkor hadi jelvényt
Önként Marcellusnak: először Parthenope nagy
Kormányzója, Renatus, majd frankok fejedelme,
Sőt, a szülőföldednek, gőgös Pannoniának
Kormányzója ugyancsak adott egy régi, családi
Ékességet, a bal mellén hordta minap még:
Drágaköves sárkány tűzszín kígyó-gyűrűzése.*

(Kerényi Grácia fordításában a 1644–1650. sorokat idéztem.)

Giovanni Bellini (c.1430–1516):
Guarino da Verona átadja Strabon-fordítását
Jacopo Antonio Marcellónak. 1459.
Pergamne festett tempera, 37x25 cm.
Albi, Médiathèque municipale Pierre-Amalric,
RES. MS 77: folio 3 v0

....Ám az utókor szemében az igazi elismerést a tanáráról, Guarinóról, egy évtizeden át csiszolgotott dicsénekével aratta. Csorba Győző fordításában az utóbbi, nagy erudícióval írt művének egyik szép részletét idézzük, amely jól mutatja, hogy Janus mennyire kedvelte az ünnepélyes külsőségeket (651–657, 669–671. sorok):

*Mert én hívom először a Pó mellől a Dunához
Phoebus Apollót és vele a Múzsák koszorúját,
Én hozom át a Dráva vizéhez a nysai repkényt,
S én építek a partján száz oszloppal uralgó*

*Templomot: ott ülsz majd, Guarinóm, formálva
aranyból,*

*Ott ülsz, tarka szivárvány festett íve fölötted,
Holdfény lábadnál, napfény villog körülötted.*

*Én szalagos fővel, bíbordíszítva magamra,
Fénylő köntösű, zsoltárt kántáló papok élén
Sábai tömjént gyűjtök főpaként a szobornál.*

Mint az eddig elmondottakból látható, Janus Pannonius három személyhez írt terjedelmes panegyricust ezekben az időkben: Renéhez, Marcellóhoz és Guarinóhoz. Jómaga padovai egyetemjárását befejezván, 1458 nyarán ott kellett legyen a fentiekben említett Strabon-kódex ünnepélyes átadásakor, hiszen figyelemmel kísérte mesterének fordítói munkáját. A Guarino-panegyricus erre vonatkozó sorait idézzük Csorba Győző fordításában (732–736):

*Most éretten Strabót kommentálok a pápa
Rendeletére. Öröm lesz majd a Múzsá-fiaknak,
Ha végképp kijavítva, olaj-szaguan, miniumtól
Szép pirosan, tajtékkő-dörzsölten valahára
Elhagyhatja a könyv a kicsiny szekrényt, amely őrzí.*

A Renének készült Strabon-kódex első miniatúrájának hátterében, bal felől, előkelő kalappal a fején, valószínűleg Janus Pannoniust ábrázolta az illuminátor, az őt jól ismerő, padovai Giovanni Bellini. (Az azonosítást az az arcstrukció teszi lehetővé, amelyet Kustár Ágnes antropológus Árpás Károly közreműködésével készített Janus Pannoniusnak a pécsi székesegyházban megtalált koponyája alapján.) Marcello akkor is odafestethette Janust, mint a hármójuk társaságához leginkább illő személyt a könyvátadási jelenetbe, ha a költő történetesen mégsem lett volna jelen az ünnepi eseménynél!

Amikor ezen feltevésem eljutottam, Janus Pannoniusnak kevésbé ismert, Anjou Renéről írt, ám csonkán fennmaradt panegyricusa felé fordult a figyelmem. Ez a dicsőítő költemény nincs benne a két marosvásárhelyi tudós, Teleki Sámuel és Kovásznai Sándor híres és máig nélkülözhetetlen Janus-összesében (Poemata quae uspiam reperiri potuerunt omnia. Pars I–II. Trajecti ad Rhenum, 1784). A Rentus-panegyricus 497 verssort tartalmazó csonka szövegét 1880-ban, egy laphiányos vatikáni kéziratból (Vat. Lat. 2847), a kitűnő filológus, Ábel Jenő (1858–1889) adta ki (Analecta ad historiam renascentium in Hungaria litterarum spectantia. Bp., 1880), a teljes művet azonban elveszettnek hitte a Janus-filológia. A töredékes dicsénekkel csupán Huszti József (1887–1954) foglalkozott alaposabban, aki 1929-ben Janus Pannonius és Anjou René címmel írt tanulmányt róla.

(folytatása a következő lapszámunkban)

(Jelenkor, Pécs, 2010. február)

.....

Cantio Optima Cantio Optima Cantio Optima Cantio Optima

~~~~~

Csoóri Sándor versei

Anyám szavai

Köszönjük neked fiam, hogy hazajöttél,
mert mi már olyan öregek vagyunk,
mint fönt a padláson az a falióra
s a mutatónk már nagyon a temető felé mutat.
Szépszerén azt se tudjuk, csütörtök van-e, kedd-e?
Amikor jössz, az a mi vasárnapunk.

Apád még csak-csak, ide fut, oda fut,
de nekem már a kisajtóig is ménkü hosszú az út,
hányszor megemlegetem azt a körtefát,
amit a konyhaajtó elől fordított ki a bomba,
meg tudnék benne kapaszkodni, mint most a te karodba.
Talán ha bottal járnék! No még csak az hiányzik!
Fogom inkább a söprűt, azzal botozgatok el
a ház végéig, a kapuszájig, minthogyha dolgom volna.

Csak várni ne kéne soha! Várni levélre, híradásra.
Ha kisiklik egy vonat, nem alszom éjjeleket --
A múltkor is, amikor Amerikába mentél,
a szemem belülről kisebesedett:
eljutsz-e? visszajutsz-e? ülsz-e még ide mellém?
mert nekem minden távolság: tenger és tüskebokor
és minden repülő lezuhan, melyen te utazol.

Mondom is a doktornak: doktor úr, hogyan lehet,
hogy én már a fölrröppenő madártól is megijedek?
és annyi havat álmodok össze-vissza: hókazlat, hóhegyet
és mindegyik mögül a fiamat hallom -- igen, a köhögésedet,
de a fekete puskacsövek és messzelátók figyelik lépteimet.

Talán, ha én is kelek-forgok a világban amerre te,
nem féltetek a kilengő, magas házaktól
s a krokodilus tavaktól se,
a mosolygó, késes emberektől, akik bankot rabolnak
vagy csak játszanak,
álarc van rajtuk, mint a szüretibálos ördögökön
s bohócos nagykalap,
de ki szegény: akkor is fél, amikor nevetgetne, amikor örül,
ki van az én szívem is verve, hét vassal körös-körül.

Ha ennyi volt az élet

Megmelegszen kicsit ebben a versben,
ha már a szemetekben is tél van, hófűvás
és a fölburogatott asztalokon is jégcsap.
Jöttök-mentek, siettek, a forgóajtóknál
szűk rekeszében ott esetlenkedik
közöttetek a halál, de ti már őt se
veszitek észre, mint akik eladták
szembogarukat valamelyik balkáni piacon.

Volt idő, amikor még fájni is tudtunk
együtt. Mind a húsz körmünk
kint éjszakázott a hortobágyi hóban.
Forgott a felvevőgép, sötét berlinerkendők
bojtjai lobogtak a tanyák közt zúzmarásan
s háttal az éjszakának, zúzos tarkónkkal
tudtuk: mögöttünk ott a végtelenség.

Volt-nincs világ. A szívek azóta reumásak.
A bőr alatt mélyen sérült szavak és sérült
forradalmak hevernek temetetlenül --
S márcsak a kutyák zabálhatják föl őket.

Ha ennyi volt az élet, jó, hát belenyugszom.
De ha több? Ha még ezer ablak-villámlás
fényébe kellett volna odaállnunk
egy országért, magunkért és mi fakéreg-arccal
csak úgy arrébb kullogtunk? Ki ráz meg minket
ezért? S kicsoda szakítja szét mellünkön
a színváltó, bécsi inget? Ülök, didergek,
próbálok átmelegedni a versben. Hiába. Sok kicsi űrt
hordok magamban, mintha várakozó sebek volnának
bennem. Várakozó és gyógyíthatatlan sebek.

Csoóri Sándor 80 éves

Február 3-án lett nyolcvanéves Csoóri Sándor Kossuth-díjas költő, író, esszéista, a kortárs magyar irodalom kiemelkedő alakja, aki meghívottként többször is tartott előadást a Bornemisza Péter Társaság előadásain.

Csoóri 1930-ban született Zámolyon, református parasztcsaládban. 1950-ben érettségizett a Pápai Református Kollégiumban, majd az ELTE Orosz Intézetében tanult, de tanulmányait, betegsége miatt,

félbehagyta. Különböző újságoknál és folyóiratoknál dolgozott, így 1953-54-ben az Irodalmi Újság munkatársa, 1955-től 56-ig az Új Hang versrovat-szerkesztője. 1956 után egy ideig nem talált munkát, majd az 1960-as évek elején a Budapesti Műszaki Egyetem újságjának szerkesztői munkatársa, 1968-tól 1988-ig a MAFILM dramaturgja.

A hatalom hamar észrevette, hogy Csoóri nem tartozik feltétlen hívei közé. Írásaiban kritizálta a diktatúra személyiség- és társadalomromboló hatását, különös tekintettel a vidéki emberek sorsára. Gyakran volt megfigyelés és szilencium alatt, néha évekig. Nem kaphatott komolyabb elismerést, díjakat. Budapesten élt, ahol a Belvárosi kávéházban jöttek össze barátaival, többek között Jancsó Miklóssal, Orbán Ottóval, Konrád Györggyel, Kósa Ferencel. Költészete az 1960-as évekre forrott ki igazán. A Kádár-kor ellenzékének egyik legmarkánsabb képviselőjévé vált. Első versei 1953-ban jelentek meg, nagy feltűnést keltve a Rákosi-korszakot bíráló hangvételükkel. Ezekben valamint első kötetében (Felröppen a madár, 1954) még leginkább Petőfi realista közéletiségét követte.

Csoóri Sándor a BPT "szószékén" 1990-ben

A hetvenes évekre alakult ki költészetének jellegzetes karaktere, melynek legfőbb ismérvei: a képekből áradó metafizikai sugárzás, a váratlan és meglepő asszociációk sora, a mindenkor személyes hangvétel mint hitelesítő jegy és a közösségi elkötelezettség. Szakolczay Lajos így fogalmazott: „Zrínyi kezéből vette ki a kardot, s Kosztolányi selyemsálát csavarta a nyakára.” Görömbei András szerint "költőként az a legnagyobb irodalomtörténeti érdeme, hogy összetéveszthetetlenül egyéni színnel vitte tovább költészetünknek azt a fő vonulatát, melyet elődei és kortársai Balassi Bálinttól Nagy Lászlóig megteremtettek." Mint monográfusa fogalmaz, a Csoóri-vers "sokrétégű, (...) gazdag képvilágú, érzékletes közvetlenséget és szürrealisztikus

asszociációkat együtt mozgó, a természetet és a kozmoszt az emberi ügyek részévé és jelképévé avató, ritmusában nyugtalanságot és belső nyugalmat egyszerre sugalló". Verseit számos idegen nyelvre lefordították.

Esszéiben a képi és a logikai megközelítést egyszerre alkalmazza. Irodalmi pályaképek, népköltészeti és történelmi tárgyú művek, nemzeti sorskérdéseinket boncolgató írások, valamint saját életének eseményeit megörökítő esszék százait írta meg és tette közzé a hatvanas évek eleje óta. Németh László és Illyés Gyula nyomdokain haladva hozta létre a magyar esszéírás egyik csúcsteljesítményét: "Csoóri esszéi a magyar nemzeti önismeret elmélyítésének, gazdagításának bázisai" (Görömbei András).

Szociográfiát (Tudósítás a toronyból, 1963), szociográfiai jellegű kisregényt (Iszapeseő, 1981), gyermekverseket (Lekvárcirkusz bohócai, 1969; Lábon járó verőfény, 1987; Ördögfiók, 2006, Moziba megy a Hold, 2008) is írt. Kósa Ferenc (Tízezer nap; Ítélet; Hószakadás; Nincs idő) és Sára Sándor (Földdobott kő; 80 huszár; Tüske a köröm alatt) filmjeinek forgatókönyvírója volt. Összegyűjtött versei 2000-ben láttak napvilágot (A jövő szókevénye), válogatott verseinek legújabb gyűjteménye 2004-ben (Elkártyázott köpeny). Tizenhét kő a parton címmel új esszékötete jelent meg 2007-ben. 2009-ben Harangok zúgnak bennem címen adta ki legújabb verseit.

A hatvanas évektől a népi-nemzeti ellenzék vezető egyénisége volt, komoly szerepet vállalt a rendszerváltás előkészítésében. Több alkalommal sújtották szilenciummal, több ezer oldalnyi ügynöki jelentést írtak róla, népszerűsége azonban 1990-ig rendkívül magas volt. Előadásain rendszerint zsúfolt termek fogadták. 1985-ben részt vett az ellenzéki csoportok Monori találkozóján. 1987-ben egyike volt az MDF alapítóinak, majd 1993-ig a mozgalom, később a párt elnökségi tagja. 1988-tól a *Hitel* folyóirat szerkesztőbizottsági elnöke, 1992-től főszerkesztője. 1991-től 2000-ig a Magyarok Világszövetségének elnöke. Ebben a funkciójában kezdeményezte 1992 nyarán a Duna Televízió létrehozását, mely még az év karácsonyán megkezdte sugárzását.

Születésnapja alkalmából a BPT szeretettel gratulál régi barátjának, Csoóri Sándornak

Látunk és kell egymást, hogy
láthatók legyünk; hallanunk
egymást, hogy hallhatók...
Talán ez a legegyszerűbb igazság. Márta
és Pista, amely Hozzátok köt
bennünket s másokat is
Bécs 1976 XII. 20. Csoóri Sándor

Csoóri Sándor bejegyzése a BPT vendégkönyvébe:

**"Látunk kell egymást, hogy
láthatók legyünk; hallanunk
egymást, hogy hallhatók...
Talán ez a legegyszerűbb igazság, Márta
és Pista, amely Hozzátok köt
bennünket s másokat is**

Bécs, 1976 XII. 20.

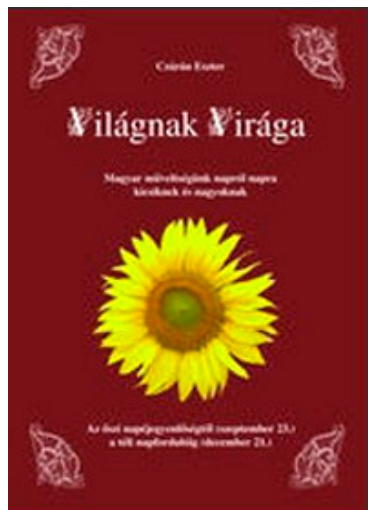
Csoóri Sándor"

Lengyel Ferenc

Olvasmány minden napra: Világnak virága

„Isten rendet teremtett a világba. A régi ember jól tudta ezt, s ehhez a rendhez, az isteni törvényhez igazította életét. Honnan tudta, hogy mi az isteni rend? Ezt a törvényt a Jóisten nem papírra -, hanem a szívünkbe írta. Ezzel a tudással születünk a világra. A régi ember a természetben élt, közelebbről tapasztalta Isten rendjét, amikor ránézett egy-egy kibújó növényre, szirmot bontó virágra, vagy amikor állatait gondozta. ...”

(Czárán Eszter)

Mikor ezt a szót emlegetik: szemlélet, általában valamilyen elrejtett gondolatiságra gondolunk. Olyasmire, ami a leírtak mögött rejlik, kimondatlanul, megfogalmazatlanul, vagy ha megfogalmazva, akkor olyan terjedelemben, hogy meg kell találni rá a tömör, pár mondatos jellemzést. A nem tömör, aforizmaszerű állításba sűrítendő szemlélettel ritkán találja magát szemben az olvasó.

Czárán Eszter könyvét forgatva („**Világnak virága**“, szerzői kiadás, Kissné Czárán Eszter, 2005.), a szemlélet szó e másik árnyalatára éreztem rá. Miközben lapozgattam a „Világnak virága“ négy ízléses kötetét, szinte átéltem a szerkesztő-alkotó munkáját, mintha most, előttem jött volna létre az, amit olvasok. A szerző szemléletének újdonsága, újszerűsége már az első oldalak átlapozása közben megérezhető. Olyan szemlélet bomlik ki a szép kivitelezésű kötetekből, olyan kulturális látásmód nyílik meg az olvasó előtt, amelyet nem kell hosszasan töprengve megfejtenie, kihámozni a mélyből, a mondatok mögül – hanem elegendő lapozni az oldalakat, olvasni a feltárulkozó szöveget. A szerkesztői-összeállítói-alkotói elképzelés testet öltve áll előttünk az oldalakon.

Az első nyelvemlékünkre utaló, két ősi vesszorunkat egybeolvasztó cím eredeti villanású. Előre megszabja az irányt, milyen irányba tereli figyelmünket. A magyar művelődés mélységei felé vezet, és anyanyelv iránti igényesség hitelesíti már a bevezető oldalakon. Alcíme, *Magyar műveltségünk napról napra kicsiknek és nagyoknak* egyértelművé teszi, hogy műveltségünk egésze, mint egy virág, mindannyiunk számára nyílik, nyitott.

„Isten a világba rendet teremtett. Az esztendő a legkerekesebb időegység, s a természet körforgása az évszakok változásaiban nyilvánul meg: a tavaszi újulásban, a nyári gazdagságban, az őszi érettségben s a téli nyugalomban. Ezt a rendet a Nap járása idézi elő, s ez határozza meg az ember életét és munkáját is” – kezdődik az **Előszó a Felnőtteknek**. Ennek édestestvére az egyszerűbb, de ugyanolyan szívből szóló mondatokba öntött másik **Előszó a Gyerekekhez, Fiatalokhoz** (egyik részlete jelen ismertetés mottója).

A kötetben a napok pontosan, mint az idő folyamatában, olyan természetes egyszerűségben követik egymást. Mondhatni, újkori (minden modernségen túli, mégis újszerű) kalendárimot kap kézbe az olvasó. Valamit, amihez hasonlót – rokon céllal – már a régi, letűnt világban is szerkesztettek évtizedeken (évszázadokon?) át.

Czárán Eszter újra kitalálta, de korszerűsítve, átalakítva az évkönyv műfaját. Egyfajta enciklopédikus évkönyvnek gondolom, és túlzásmentesen: az esztendő minden napja megjelenik benne, és a naphoz fűződő különös szokások, hagyományok, énekek, népi játékok, mondókák, szólások, közmondások, névnapok, keresztény események, szentek életének pillanatai, mesék, mondák, történelmi összegzések, fontos történelmi pillanatok nemzetünk múltjából.

A szerzői szemléletben elsődleges helyen áll az elkötelezettség a magyar népi és ősi műveltség iránt. Ennek megőrzése és továbbadása egyértelmű célja – kiállás a régi, hiteles értékek mellett –, mégsem hivalkodóan, hanem egyszerű természetességgel. Az értékörzés jelentőségét csak fokozza, hogy az összeállításba beemelt, benne az utókornak megmentett elemek mind olyan értékes („drága”) mozzanatai, szikrái a magyar művelődéstörténetnek, amelyek bevált, élő, hiteles értékek voltak az eltelt évszázadok folyamán. A négy kötet cím: *Tavaszi, Nyári, Őszi és Téli* ugyanakkor a csillagászati időt követi, nem január elsejével kezdődik az első és nem december 31-vel zárul az utolsó. A természet változása tükröződik bennük. A kozmikus év kiemelkedő időpontjaihoz igazodik a szerző. A napfordulók a kiinduló és a megérkezési pontjai a négy ciklusnak, a címdalokon feltüntetve, így: A tavaszi napéjegyenlőségtől (március 21.) a nyári napfordulóig (június 21.), majd tovább A nyári napfordulótól (június 21.) az őszi napéjegyenlőségig (szeptember 23.), ezt követően Az őszi napéjegyenlőségtől (szeptember 23.) a téli napfordulóig (december 23.) és végül A téli napfordulótól (december 21.) a tavaszi napéjegyenlőségig (március 21.)

A szokatlan kettős bevezetőt egyszerű természetesség, szívhez szóló hang jellemzi. Más hangon szól a felnőttekhez, és egészen másféle hangon a fiatalokhoz, gyerekekhez, mindkét csoporthoz melegszívűen, kedvesen, őszintén. Kit-kit azon a hangon szólít meg, ami hozzá illik. Ez a mértéktartó és -adó magatartás érhető tetten minden oldalán.

Tartalmában és formátumában is impozáns, élvezhető könyv. Szípkörkázó gazdagságában akár tankönyv is lehetne, - de nem az, annál több, változatosabb. Nem helyettesít más, hagyományokkal foglalkozó könyveket, de kiegészítheti bármelyiket. Könyvespolcon akármelyik évkönyv-szerű igényes kiadvány mellett megállja a helyét.

Ha tehetném, azt ajánlanám minden iskolának: szerezz be, minden elhivatott tanárnak: olvasson bele, minden lelkes édesanyának és édesapának: lapozgassák gyermekeikkel közösen – és ha tehetik – naponta. A szerzővel együtt kívánok jó olvasgatást és közben lélekben újulást.

Gyermekek oldala - Gyermekek oldala - Gyermekek oldala

Weöres Sándor versei

BUBA ÉNEKE

Ó ha cinke volnék,
Útra kelnék,
Hömpölygő sugárban
Énekelnék -
Minden este
Morzsára, buzára
Visszaszállnék
Anyám ablakára.

Ó ha szellő volnék,
Mindig fújnék,
Minden bő kabátba
Belebújnék -
Nyári éjen,
Fehér holdsütésen
Elcsitulnék
Jó anyám ölében.

Ó ha csillag volnék
Kerek égen,
Csorogna a földre
Sárga fényem -
Jaj, de onnan
Vissza sose járnék,
Anyám nélkül
Mindig sírdogálnék

A MEDVE TÖPRENGÉSE

Jön a tavasz, megy a tél,
barna medve üldögél:
- Kibujás vagy bebujás?
Ez a gondom óriás!

Ha kibujok, vacogok,
ha bebujok, hortyogok;
ha kibujok, jót eszem,
ha bebujok, éhezem.

Barlangból kinézzek-e?
fák közt szétfürkésszek-e?
lesz-e málna, odu-méz?
ez a kérdés de nehéz!

DUNA MELLETT

Duna mellett kopár fa,
rászállott a madárka,
rászállott a madárka,
vízre-hajló ágára.

Kettőnket, te madárka,
csak elbír a kopár fa,
ráülünk az ágára,
füttyülünk a világra.

Figyelő**Figyelő****Figyelő****ELŐZETES**

A Bornemisza Péter Társaság következő, áprilisi meghívottja: a Munkácsy díjas **MENGYÁN András** designer, festő, grafikus, 2010. április 11.-én, **a hónap második vasárnapján**, d.u. 17:30-kor. Helyszín: Bécs 6., Capistrangasse 2/15.

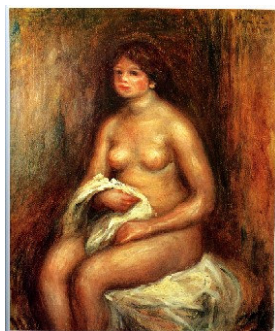
KIÁLLÍTÁSOK**PRINZ EUGEN, Feldherr, Philosoph und Kunstfreund****SAVOYAI JENŐ herceg, a hadvezér, filozófus és művészetpártoló**

Az olasz származású francia főnemes (1663-1736) bámulatos karriert futott be a törökök elleni csatákban győzedelmes osztrák hadvezérként, és így nagymértékben járult hozzá a Habsburg birodalom nagyhatalommá válásához. Egyben jelentős és tartós hatással volt a kultúra és a művészetek fejlődésére az osztrák birodalom területén. A Lucas von Hildebrandt által épített nyári rezidenciájában, a bécsi Belvedere kastélyban nyílt kiállítás őt mint hadvezért, államférfit, a tudományok és a művészetek gazdag mecénását hívatott bemutatni.

CHANGING CHANNELS Kunst und Fernsehen 1963 -1987**VÁLTOZÓ CSATORNÁK Művészet és televízió 1963 -1987**

A bécsi MUMOK (Modern művészetek múzeuma) március 4-én nyíló kiállítása az új tömegmédiának, a televíziónak a képzőművészetekre tett hatásával, és a művészek ez irányú kreatív reflexióival foglalkozik. Rávilágít a televíziózás egyre növekvő társadalmi, gazdasági és a technológiai fejlődésben betöltött szerepére. A fluxus és az expanded arts képviselői (Nam June Paik, Stan Vanderbeek) csakúgy képviseltetve vannak, mint az osztrák konceptuális művészek (Vali Export, Kurt Weibel).

Mindkét kiállítás 2010 június 10.-ig tekinthető meg.

FÖLDI PARADICSOM Modern mesterművek a Kasser-Mochary gyűjteményből

A Magyar Nemzeti Galériában 2010. február 6. és 2010. május 2. között kerül bemutatásra ez az időszak kiállítása. A magyar származású Elizabeth és Alexander Kasser (eredeti nevén Kasza) házaspár kifejezett szándéka volt, hogy gyűjteményüket szülőföldjük közönsége is láthassa. Olyan alkotásokkal találkozhatunk az impresszionizmustól a klasszikus modernig, melyeket ritkán láthat a hazai publikum. 53 művész (többek között Rodin, Bourdelle, Marino Marini, Giacometti, Henry Moore, Monet, Degas, Renoir, Chagall, Modigliani, Matisse, Lipchitz) 102 alkotása öt nagy tematikus egységben mutatja be a modern művészet mestereinek Földi Paradicsomot megidéző vízióit.

Absender: P.b.b.
Péter Bornemisza Gesellschaft
A-1060 Wien, Capistrangasse 2/15.

www.bornemisza.at

“Wiener Post”
Gefördert aus Mitteln der
Volksgruppenförderung.
Erscheinungsort: Wien
Verlagspostamt: A-1060 Wien

Österreichische Post AG Info.Mail Entgelt bezahlt

Medieninhaber und Herausgeber: Péter Bornemisza Gesellschaft, A-1060 Wien, Capistrangasse 2/15. Tel.: +43/6767196330.
E-Mail: zoltan_ka@yahoo.com Redaktion: Zoltán Kászoni /// Bankverbindung: Creditanstalt Bankverein, A-1011 Wien, Schottengasse 6
BLZ: 11000. Konto Nr. 00207578600, IBAN: AT581100000207578600; SWIFT (BIC): BKAUATWW